

Bidrag till Västmanlands fauna.

Av

Matts Floderus.

rots sitt centrala läge är Västmanland föga utforskat i faunistiskt avseende, särskilt i jämförelse med angränsande landskap, såsom Uppland, Södermanland, Närke, Värmland och även Dalarna, vilka äro jämförelsevis väl kända i detta hänseende. Åtskilliga djurformer, som förekomma i de flesta av förstnämnda landskap och därfor nästan a priori kunna antagas förekomma även i Västmanland, finnas ej anmärkta för denna landsdel. Över huvud taget äro fynduppgifter beträffande detta landskap i de faunistiska arbeten mycket sparsamma. I sina »Bidrag till kännedomen af Örebro läns vertebratfauna» (1868) behandlar författaren, C. R. SUNDSTRÖM, nästan uteslutande Närkes fauna, ehuru man kunde vänta att finna uppgifter om den högre djurvärlden även i västra delen av landskapet Västmanland.

Under sådana förhållanden har den år 1922 stiftade *Västmanlands naturvetenskapliga förening*, som bl. a. har till ändamål att bidraga till utforskande av landskapet Västmanland i naturvetenskapligt hänseende, i sin mån sökt utfylla denna lucka i kännedomen om dess djurvärld. För detta ändamål har föreningen genom sin sekreterare, författaren av denna sammanställning, låtit lägga upp en bladkatalog över områdets ryggradsdjur ordnade efter E. LÖNNBERGS handbok över Sveriges ryggradsdjur (1914—1915). I denna förteckning ha införts alla kända, därstädes förekommande högre djurformer dels enligt de spridda notiserna i litteraturen, dels och huvudsakligen i enlighet med uppgifter av föreningens medlemmar och även utomstående. Märkligare fynd äro, om möjligt, upptagna med närmare tids- och lokaluppgifter. Såsom belägg för särskilda fynd finnas ej sällan angivna konserverade och etiketterade exemplar av ifrågavarande djur i allmänna eller enskilda samlingar.

Det är ett utdrag ur denna katalog av i något avseende mera anmärkningsvärda fynd eller uppgifter, för vilka redaktören av denna tidskrift haft den stora vänligheten att upplåta plats.

Sagesmän för de lämnade uppgifterna ha varit majoren K. ALEXANDERSON, Västerås, lärarinnan fr. S. ASPLUND, Nora stad, studeranden O. CRONSTEDT († 1925), Fullerö, lektorn O. M. FLODERUS, Västerås, kaptenen N. HALLSTRÖM, Virsbo, distriktsveterinären d:r phil. H. HASSELGREN, Sala, konservatorn K. JOHANSSON, Sala, disponenten G. KYULENSTJERNA, Ramnäs, lektorn J. E. LJUNGQVIST, Örebro, agronomen J. MAULE, Göksbo¹, konservatorn G. NILSSON, Västerås, kaptenen E. NORDLUND, Västerås, länsmästaren E. NYBLOM, Västerås, godsägaren greve A. RIDDERSTOLPE, Fiholm, kaptenen G. ROBSAHM, Västerås, konservatorn E. RÄBERG, Köping, fiskerikonsulenten C. SCHAGER, Kungsör, grosshandlaren C. SUNDIN, Västerås, rektorn A. SVEDBERG, Avesta, stadsombudsmannen R. TENOW, Västerås, drätseldirektören T. ÖBERG, Västerås, rådmannen J. V. ÖDMAN, Västerås, m. fl.

Beträffande området för den ifrågavarande undersökningen omfattar det Västmanlands län, särskilt även Fjärdhundra, som egentligen hör till landskapet Uppland, samt norra delen av Örebro län, som ju innehåller västra delen av landskapet Västmanland.

I den följande förteckningen åro, om möjligt, endast socknamnen, ej de enskilda fyndorterna, för korthetens skull angivna. I litteraturen förut upptagna fynd åro i allmänhet ej här återupptagna.

Fjällräv (*Alopex lagopus* L.). Strömsholmstrakten omkr. 1876; Ljusnarsberg juni 1896; Möklinta omkr. 1908. Jfr även F. o. Fl. 1925, s. 48.

Lodjur (*Lynx lynx* L.). 2 ex. skjutna i Dingtuna 1897 (de sista inom Västmanlands län skjutna).

Tysk hare (*Lepus europeus* PAL.). Inplanterad och spridd flerstädes, såsom i Ängsö (ytterst vanlig), Badelunda, Barkarö, Fläckebo, Köpings- och Arbogatrakten.

Fjällemmel (*Myodes lemmus* L.). Ljusnarsberg okt. 1891; Järnboås 1891^{20/10}. Jfr Sv. Jägarförb. n. tidskr. 1891, s. 284.

Korp (*Corvus corax* L.). Ej veteriligen häckande inom landskapet men ej sällan iakttagen, såsom i Ramnäs hösten 1924, Västeråstrakten 1924^{19/10}; i s. Fjärdhundra sällsynt men lär ha förekommit mer talrikt för 40-50 år sedan.

Råka (*Corvus frugilegus* L.). Häckande i Ängsö 1925; enstaka individ iakttagna eller dödade vinter- och vårtiden i kråkflockarna, såsom vid Västerås 1924^{20/10} samt i Köpings- o. Noratrakten.²

¹ Den är 1924 avlidna agronomen J. MAULE, som var en intresserad ornitolog och under de 28 år (1896-1924) han varit bosatt i trakten, ägnat ett ingående studium åt fågellivet i södra Fjärdhundra, varöver han förde årliga anteckningar bl. a. även över flytfåglarnas ankomsttider, har till förening inlämnat en värdefull skriftlig förteckning över fågelarter med uppgift även om fåglarnas häckning inom detta område, som innehåller socknarna V. Lövsta, Vittinge, Österunda, Torstuna, Härnevi, Frösthult, Simtuna och Altuna.

² Med Noratrakten avses trakten omkr. Nora stad i motsats till Nora skn i Västmanlands län.

N
men p
åstrakt
Skerike
Munkt
dast t
ras i c
L
delen
S
den st
S
hundr
roende
B
tagen
S
tagen,
O
i s. F
trakte
T
1923
L
1900.
G
hundr
G
Väster
1924
ligen
S
i ex.
R
i Kärr
trakte
D
i Väst
hösttic
R
skn 10
män r
i s. F
R
trakte
I
sedan
C
1923

Nötkråka (*Nucifraga caryocatactes* L.). Ovisst om häckande men periodvis förekommande, vissa år rätt allmänt, såsom i Västeråstrakten; Hjulsjö 1900; Ryttern omkr. 1900; Kärrbo hösten 1909; Skerike omkr. 1910; Karbenning 1913; Köpingstrakten 1923 $\frac{14}{10}$; Munktorp 1923 $\frac{28}{9}$; Svedvi 1925 $\frac{1}{1}$; i s. Fjärdhundra sällsynt, endast tillfälligt sett och skjuten. Ovisst om svensk eller sibirisk ras i olika fall.

Lavskrika (*Cratés infaustus* L.). Troligen häckande i n. v. delen av Västmanland; observerad i Ramnäs hösten 1922.

Stare (*Sturnus vulgaris* L.). En flock övervintrade vid Västerås den stränga vintern 1923—1924.

Större korsnäbb (*Loxia pityopsittacus* BORKH.). I s. Fjärdhundra vissa år allmän, andra mer sparsamt förekommande, be-roende på skogsfrötillgången å barrträd, bo dock ej anträffat.

Bändelkorsnäbb (*Loxia leucoptera bifasciata* BREHM.). Iakttagen i Köpingstrakten vår och höst flera år, 1 ex. skjutet där 1919.

Stenkäck (*Coccothraustes coccothraustes* L.). Stundom iakttagen, såsom i Barkarö 1924 $\frac{12}{10}$.

Ortolansparv (*Emberiza hortulana* L.). Häckande, åtminstone i s. Fjärdhundra; i Mälaretrakten på lämpliga lokaler; i Köpingstrakten mycket allmän, likaså i Järnboås.

Tofslärka (*Galerida cristata* L.). Iakttagen vid Västerås 1923 $\frac{25}{9}$.

Lappmes (*Parus cinctus* BODD.). Skjuten i Ryttern omkring 1900.

Gransångare (*Phylloscopus collybita abietina* NILSS.). I s. Fjärdhundra sällsynt, troligen ej häckande.

Grönsångare (*Phylloscopus sibilatrix* BECHST.). Ej sällsynt i Västeråstrakten, iakttagen häckande därstadies 1918, 1 ex. skjutet 1924 $\frac{24}{6}$; allmän i Köpingstrakten; sällsynt i s. Fjärdhundra, möjligen häckande därstadies.

Svarthätta (*Sylvia atricapilla* L.). I Järnboås, mindre allmän; 1 ex. skjutet i Barkarö 1924 $\frac{28}{9}$.

Rörsångare (*Acrocephalus streperus* VIELL.). Bon anträffade i Kärrbo 1918, Köpingstrakten 1923 och Ängsö; anträffad i Västeråstrakten juli 1920.

Dubbeltrast (*Turdus viscivorus* L.). Åtm. fordom häckande i Västeråstrakten och V. Våla; spridda ex. iaktagna och skjutna hösttiden i Västerås- och Köpingstrakten.

Rödingetrast (*Turdus iliacus* L.). Häckande i Lindesbergs skn 1921; åtm. fordom häckande i Västeråstrakten och V. Våla, allmän under höstflyttningen i Västerås- och Köpingstrakten, sällsynt i s. Fjärdhundra.

Ringtrast (*Turdus torquatus* L.). 1 ex. anträffat i Västeråstrakten sept. 1917.

Ladusvala (*Chelidon rustica* L.). Allmänt förekommande sedan gammalt, åtm. i Noratrakten och s. Fjärdhundra.

Gråspett (*Picus canus* GMEL.). 1 ex. skjutet i Salatrakten 1923 $\frac{10}{11}$.

Vitryggig hackspett (*Dryobates leuconotus* BECHST.). 1 ex. skjutet i Köpingstrakten på senare tiden.

Tretäig hackspett (*Picoides tridactylus* L.). Iakttagen häckande bl. a. i Lindesbergs skn 1919; i Köpingstrakten då och då; i s. Fjärdhundra rätt sällsynt, ej häckande; 1 ex. skjutet vid Västerås nov. 1918.

Kungsfiskare (*Alcedo ispida* L.). Köpingsåns utlopp; Bro vid Hedströmmen 1922.

Härfågel (*Upupa epops* L.). Observerad i Norberg 1910-talet; 1 ex. skjutet i Köpings skn 1918 $\frac{3}{4}$, i V. Lövsta 1924 $\frac{3}{10}$.

Slaguggla (*Strix uralensis* PALL.). Tillfälligt sedd ett par gånger i s. Fjärdhundra men ej häckande.

Lappuggla (*Strix lapponica* THUNB.). 1 ex. skjutet i Tortuna 1877 $\frac{18}{11}$.

Hökuggla (*Surnia ulula* L.). Sällsynt i s. Fjärdhundra, ej häckande, 1 ex. skjutet i början av 1900-talet; Köpingstrakten höst och vinter; 1 ex. i Ryttern omkr. 1900; ex. skjutna i Västeråstrakten 1870 och 1922; 1 ex. i Norrby jan. 1925; Ängsö.

Pärluggla (*Nyctala funerea* L.). Då och då skjuten i Köpingstrakten; 1 ex. i Noratrakten 1890; Kärrbo 1910; Ängsö.

Sparvuggla (*Glauucidium passerinum* L.). Troligen häckande; Salatrakten; Noratrakten 1905; Köpingstrakten då och då på vintern; Ryttern omkr. 1900 och 1924 $\frac{7}{11}$; Västanfors omkr. 1905; Lillhärad 1908; Fällingsbro 1915 o. 1917; Barkarö 1924 $\frac{16}{11}$; Skultuna 1925 $\frac{25}{11}$; Ängsö.

Berguv (*Bubo bubo* L.). Numera mindre allmän eller mycket fatalig, såsom i s. Fjärdhundra, dock häckande liksom i Hed och Gunnibö; ej sällan iakttagen i Ramnäs; 1 ex. skjutet i Dingtuna febr. 1925.

Pilgrimsfalk (*Falco peregrinus* TUNST.). Åtminstone fördom häckande i Noratrakten; Köpingstrakten sällsynt, ex. skjutna 1919 och 1923; Irsta 1920 $\frac{1}{2}$; Västeråstrakten sällsynt, 1 ex. observerat i Västerås stad 1924 $\frac{3}{4}$.

Lärkfalk (*Falco subbuteo* L.). Häckande i s. Fjärdhundra, ehuru mindre allmän; torde även häcka vid Mälaren; vanlig i Köpingstrakten; 1 ex. skjutet i Västeråstrakten sept. 1921; Ängsö.

Stenfalk (*Falco merillus* GERINI). Iakttagen häckande i Köpingstrakten, där han är allmän, 1 ex. skjutet 1923; i Noratrakten maj 1904; i Västeråstrakten ej sällsynt på hösten; Ängsö.

Jaktfalk (*Falco rusticolus* L.). Ex. skjutna i Noratrakten 1869 och 1904.

Kungsörn (*Aquila chrysaetos* L.). Ej häckande; 1 ex. (ungefärg) skjutet i Kungsör 1923, 1 i Gunnibö jan. 1923, 1 gam. ex. i Ängsö 1923 $\frac{25}{11}$, observ. där 1925; i Köpingstrakten någon gång.

Havsörn (*Haliaetus albicilla* L.). Fordom häckande i Kärrbo vid Mälaren 1906; Nora skn vid Dalälven omkr. 1914 och i Barkarö vid Mälaren 1921; iakttagen vår- och sommartid 1922–1924 i Strömsholmstrakten.

Fiskgjuse (*Pandion haliaetus* L.). Häckande vid Dalälven, Lillhärdads allmänning, Norrbo härdads allmänning 1923 och en följd

av år
1922; i
Gl
skjuten
Bl
Barkarö
skjuten
sällsynt
häckande
svämma
Br
holmstr
även i
Sk
tiden; i
V.
Jä
såsom
tuna, V
1923;
St
Köping
St
kande i
pingstr
Lj
flyttning,
Dingtur
Kt
trakten
Tc
i Rytte
St
i Väst
o. s. v.
M
och au
Br
trakten
omkr.
K
aug. o
okt. 10
D
omkr.
komma
i Köpi
V
skjutna
pingstr

av är förut, Sura 1924, Haraker 1924; Ramnäs juli 1921; Irsta 1922; Köpingstrakten vår, sommar och höst.

Glada (*Milvus milvus* L.). Fordom häckande i Västeråstrakten; skjuten vid Kungsör något av de senare åren.

Blå kärrhök (*Circus cyaneus* L.). Säkerligen häckande i Kungs-Barkarö och Ängsö, möjligen även i Strömsholmstrakten 1923; skjuten i Västeråstrakten 1910, maj 1919, 1922 $\frac{1}{11}$, i Barkarö 1920; sällsynt i s. Fjärdhundra men förekom där mer allmänt men ej häckande hösttiden 1910 eller 1911, då ängar och fält varo överväimmade.

Brun kärrhök (*Circus aeruginosus* L.). Häckande i Ströms-holmstrakten, såsom i Ryttern, Västeråstrakten, Ängsö och troligen även i Köpingstrakten.

Skogsduva (*Columba oenas* L.). I starkt avtagande på senare tiden; i s. Fjärdhundra mindre allmän än ringduvan.

Vaktel (*Coturnix coturnix* L.). Häckande i Tortuna 1914.

Järpe (*Tetrastes bonasia* L.). I märkbar ökning flerstädes, såsom i Skinnskatteberg, Uttersberg, Sura, Ramnäs, Haraker, Skultuna, Våla härad och norra delen av Örebro län; i s. Fjärdhundra 1923 sällsynt men för omkr. 25 år sedan icke ovanlig därstädes.

Strandskata (*Hæmatopus ostralegus* L.). Iakttagen i juni i Köpingstrakten på senare tiden, flera år, senast 1925, i Ängsö.

Större strandpipare (*Egialitis hiaticula* L.). Fordom häckande i Västeråstrakten; iakttagen i Ryttern i aug. 1924 och i Köpingstrakten i maj och juni på senare tiden.

Ljungpipare (*Charadrius apricarius* L.). Iakttagen under flyttningstiderna vår eller höst flerstädes, såsom i Köpingstrakten, Dingtuna, s. Fjärdhundra och V. Färnebo.

Kustpipare (*Squatarola squatarola* L.). 1 ex. skjutet i Köpings-trakten okt. 1921.

Tofsvipa (*Vanellus vanellus* L.). Flerstädes häckande, såsom i Ryttern, Barkarö, Fläckebo och s. Fjärdhundra.

Storspov (*Numenius arquatus* L.). Flerstädes häckande, såsom i Västerås- och Strömsholmstrakten, Fläckebo, s. Fjärdhundra o. s. v.

Myrspov (*Limosa lapponica* L.). I Köpingstrakten maj, juni och aug.

Brushane (*Pavoncella pugnax* L.). Troligen häckande i Köpings-trakten, där den iakttagits i maj, juni och juli; skjuten i Ryttern omkr. 1900; i Tortuna hösten 1923.

Kärrsnäppa (*Tringa alpina* L.). Skjuten i Köpingstrakten i aug. och sept. (mest ungfåglar); 1 ex. skjutet i Västeråstrakten okt. 1923.

Dubbelbeckasin (*Gallinago media* FRISCH.). I V. Färnebo omkr. 1900 allmän utmed Svartån, nu där sällsynt, om ens före-kommende; i s. Fjärdhundra mycket sällsynt, troligen ej häckande; i Köpingstrakten ej vanlig, i Västmanlands län 41 ex. skjutna 1923.

Vattenrall (*Rallus aquaticus* L.). Häckande i Ryttern, ex. skjutna därstädes omkr. 1900; Västeråstrakten 1916 och 1919; Kö-pingstrakten okt. 1923 och Dingtuna 1923 $\frac{1}{11}$.

Kornknarr (*Crex crex* L.). Sparsamt förekommande sedan 1908—1910 i Västeråstrakten, möjligt nägot ökad förekomst 1924, allmän där 1925; i s. Fjärdhundra de senare åren avtagande, dock häckande; i Noratrakten sedan gammalt ännu allmän 1924.

Småfläckig sumphöna (*Porzana pusilla* L.). I s. Fjärdhundra troligen häckande, dock endast en gång omkr. 1912 observerad; 1 ex. i Ryttern omkr. 1900, i Badelunda 1909, i Noratrakten 1910; ej vanlig i Köpingstrakten.

Rörhöna (*Gallinula chloropus* L.). Troligen häckande i Barkarö, där 1924 $\frac{7}{8}$ ett gammalt ex. skjutits, men redan för flera år sedan har en unge skjutits på samma ställe.

Trana (*Grus grus* L.). Häckande i Sura 1923 eller 1924, troligen även i Bro; observerad i Strömsholmstrakten i juni antagl. 1918; ej häckande i s. Fjärdhundra.

Grå häger (*Ardea cinerea* L.). 1 ex. skjutet i Ryttern omkr. 1900; möjligt häckande vid sjön Hallaren, där sedan flera år tillbaka ex. varje sommar iakttagits, år 1917 3 ex. i augusti, likaså i Sura, där den årligen förekommer, vissa år hela sommaren, och där ända till 8 ex. iakttagits vid samma sjö, troligen dock ej häckande; ex. iaktagna eller skjutna i Köpingstrakten (ungsfägel), Västeråstrakten hösten 1920, Ramnäs 1922, Harbo 1923 och Barkarö 1923 och 1924.

Rördrom (*Botaurus stellaris* L.). Ett ex. skjutet i Nora skn jan. 1925. Jfr F. o. Fl. 1925, s. 48.

Storskrake (*Mergus merganser* L.). Häckande i Barkarö omkr. 1900 och i Badelunda; ex. iaktagna eller skjutna i Västeråstrakten flera år vår och höst, såsom i april 1923, i Salatrakten 1923 $\frac{3}{4}$.

Småskrake (*Mergus serrator* L.). Häckande i Ryttern, särkligg även i Köpingstrakten; sjön Åmänningen.

Svärta (*Oidemia fusca* L.). I Köpingstrakten på hösten; Ryttern omkr. 1900 och Barkarö 1924 $\frac{12}{10}$.

Brunand (*Nyroca ferina* L.). Häckande i Ryttern, Ströms- holms- och Köpings- samt antagligen även i Västeråstrakten och Ängsö.

Vigg (*Nyroca fuligula* L.). Troligen ej häckande; iakttagen i Köpingstrakten på hösten.

Knipa (*Clangula clangula* L.). Häckande i Ryttern, 1 ex. skjutet där omkr. 1900, även i Fläckebo, ex. skjutet 1924 $\frac{1}{8}$, Ängsö och troligen i Köpingstrakten; i s. Fjärdhundra förekommande vid vårflytningen men ej häckande.

Skedand (*Spatula clypeata* L.). Häckande i Ryttern m. fl. ställen; ex. skjutna i Näsby 1847; Barkarö hösten 1918; Köpings- trakten maj 1920; Dingtuna 1920; Tortuna 1924 $\frac{11}{8}$ och Ryttern 1924 $\frac{25}{8}$; Ängsö.

Bläsand (*Anas penelope* L.). Häckande i Ryttern, 1 ex. skjutet omkr. 1900; i Köpingstrakten rätt allmän; 1 ex. skjutet i Fläckebo okt. 1922, Sala maj 1923; Ängsö.

Årta (*Anas querquedula* L.). Häckande flerstädes; i Köpings- trakten sällsynt; i s. Fjärdhundra icke allmän men troligen häckande; Ängsö.

minsk	S
Väste	E
skjute	V
karö	S
laren	C
Ängs	C
på 19	C
skjute	S
1867	V
dödat	I
1855	I
såson	Rytte
Åmär	I
vid	;
nya	tigas
serve	;
manc	I. av
nare	;
maj	;
—	Äng

Knölsvan (*Cygnus olor* GMEL.). Förr flerstädes häckande; minskad häckning under 1924.

Storskarv (*Carbo carbo* L.). Ex. skjutna i Noratrakten 1889, Västerås 1908 och 1920 $\frac{1}{2}$, samt i Köpingstrakten (ungfågel).

Bredstjärtad labb (*Stercorarius pomarinus* TEM.). 1 ex. skjutet i Västeråstrakten 1902.

Vanlig labb (*Stercorarius parasiticus* L.)? Observerad i Barkarö vid Mälaren 1916.

Skrattmås (*Larus ridibundus* L.). I Västeråstrakten vid Mälaren åtminstone sedan 1921, säkert häckande sedan 1923.

Gråtrut (*Larus argentatus* BRÜNN.). Häckande i Mälaren i Ängsö åtm. från 1890-talets senare del, i Barkarö under flera år på 1920-talet.

Gulfotad gråtrut (*Larus argentatus cachinnans* PALL.). 1 ex. skjutet i Mälaren i Barkarö 1919 $\frac{1}{2}$. Jfr F. o. Fl. 1921, s. 126.

Slät snok (*Coronella austriaca* LAUR.). Västeråstrakten 1863, 1867 och 1872.

Vanlig huggorm (*Vipera berus*). 1 ex. av drygt 1 m. längd dödat i Kärrbo i juli 1924.

Nissöga (*Cobitis tænia* L.). I Mälaren; Svartån vid Västerås 1855 och 1858.

Lax (*Salmo salar* L.). Sporadiskt i Mälaren och dess tillflöden, såsom i Gransjärden, Strömsholmstrakten 1924, Barkarö april 1925, Ryttern maj 1925, Kolbäcksåns vatten, såsom Virsbosjön och Åmänningen.

Bäcknejonöga (*Petromyzon fluviatilis planeri* BLOCH). Svartån vid Västerås 1855 och 1859, Åmänningen och Norberg.

Tillägg.

Sedan ovanstående blivit avlämnat till tryckning, hava åtskilliga nya fynd blivit gjorda och meddelanden inflyttit, av vilka de viktigaste här angivs.

Bastardnäktergal (*Hippolais hippolais* L.). Flera par observerade våren 1925 i Sala.

Näktergal (*Aedon luscinia* L.). Ännu på 1830-talet förekommande i Ryttern (Tidö). — Jfr LINNÉ, Fauna suecica, 1746, s. 84, I. AV STRÖM, Sv. Fogl. 1839, s. 90 o. C. J. SUNDEVALL, Sv. Fogl. s. 58.

Blåkråka (*Coracias garrula* L.). På 1830-talet i Ryttern, senare i Västeråstrakten, antagl. efter 1850-talet.

Vit stork (*Ciconia ciconia* L.). 1 ex. observerat i Barkarö i maj 1925.

Sagesmän för ovanstående uppgifter äro — utom förut angivna — greve C. CRONSTEDT, Fullerö, och skogsvaktaren H. NORDAHL, Ängsö.